

Jean-Paul Mulders

Nagrobni napis

Ko zaloputnem vrata svojega starega renaulta, železne palice ograje na drugi strani parkirišča šibko zazvenijo. Stopim k nizkim, črnim dverim, ki se nežno ter brez glasu odpro, in kmalu zatem pod mojimi čevlji že zaškriplje pesek, ki prekriva osrednjo stezo pokopališča.

Polovica mesta je te tople, mirne srede odrinila na jug. Na drugi strani reke, ki bi jo z nekaj občutka za pretiravanje lahko imenovali Stiks, pa se dela v kamnolomu nadaljujejo z nezmanjšanim tempom. Veliki mešalci betona se kot velikanski bleščeči hrošči vozijo med modrimi silosi, žerjavi in gorami živorumenega peska.

Tam v kamnolomu se potijo delovne mravlje. Za njih pokopališče ne obstaja, čeprav leži čisto blizu in verjetno ob dežju voda v jamo spira drobne razkrajajoče se delce trupel. Možje delajo pridno naprej, kajti zaslužiti morajo denar, z njim plačati hipoteke in vzdrževati nekdanje žene, vse dokler ne bo vrsta na njih, da se zgrabijo za srce ali si v glavo poženejo kroglo.

Na desni strani pokopališča stoji visoka zgradba, ki si jo je briljantni urbanist zamislil kot odgovor na skrb vzbujajočo naglo rast tega mesta mrtvih. Pri tej stavbi je občudovanje vredna domislica, da žare v njej ne stojijo vsaka v svojem razdelku, temveč so v betonsko steno vstavljene ena zraven druge. Na desetine šesterokotnih pokrovov je od daleč videti kot sprano satovje. Z marljivostjo ustvarjena mojstrovina, polna pepela.

Z enega izmed pokrovov me s temnimi očmi motri indonezijsko dekle. Videti je žalostna, toda pomirjena obenem. A to si le domišljam, si rečem, *hineininterpretierung*, saj v trenutku, ko so jo slikali, ni mogla vedeti, da bo fotografija nekoč na njeni žari.

Mlada je umrla, tale Duang Sumpranchang, kajti pod njenim imenom sta zapisani letnici, med katerima je minilo le dvajset let. Let, kolikor jih imam zdaj sam, torej ne bo nikoli dopolnila.

Dekle me bega. Zanima me, kako je preminula. So jo privlekli sem, da je v zakajenih barih stregla plešastim obupancem, ki so ji mežikali in se spogledovali z njo, pa je koga od njih pregrebo zavrnila? Ali pa je živela bolj 'svobodno' življenje in je po naključju umrla za akutno levkemijo ali kako drugo resno boleznijo? Nekoč bi moral njeno kratko življenje raziskati. Takšne stvari mi ne dajo miru.

Natanko pod Duang naletim na Leonoro Van Parijs, ki je bila, sodeč po ploščici, poročena s Hilairom Devosom in je s triindevetdesetimi leti doživela lepo starost.

"Sama sodrga," bi najbrž zanergala, če bi njene prežeče oči na hodniku pred stanovanjem zapazile Duang. Dekle pa bi o Leonori gotovo reklo, da je navadna coprnica. A vsaj zdaj imata dobre sosedske odnose.

Ravno v tistem trenutku pa me na smrt prestraši črn zajec, ki priskaklja po trati med dvema nagrobnikoma in švigne nemarno blizu mojih nog.

'Duang?' pomislim. 'Ali pa morda Leonora? Prosim – ne šalita se z mano.'

Ne grem takoj k Stefu, mojemu staremu prijatelju, zaradi katerega sem pravzaprav prišel v to mesto, temveč zavijem na desno in jo prepoten mahnem po najstarejšem delu pokopališča. Tam na grobovih stojijo lepi križi. Na tem delu vlada red, ki spominja na čas, ko so ljudje še vedeli, kje je njihovo mesto na svetu. Po velikosti, izdelavi in materialu vsakega nagrobnika z lahkoto presodiš, kakšen ugled je človek pod njim užival, kako premožen je bil in kateremu socialnemu razredu je pripadal.

Visoko na nebu se zablešči letalo. Njegova sled je sprva popolnoma bela in ostra, nato pa se počasi razblini, dokler ne postane modra kot samo nebo.

Nenadoma ugotovim, da stojim pred grobom dr. Morisa. Ker sem vedel, da leži na tem pokopališču, a mi nikoli niso povedali, kje natančno, je to res neverjetno naključje. Več minut stojim pri miru in razmišljam o možu, ki je bil nekoliko podoben Elvisu – toda staremu, debelemu Elvisu, ki se je do smrti zapil.

Na začetku mu je šlo zelo dobro. Kmalu po vojni je v Leuvenu doštudiral medicino in to je takrat nekaj pomenilo. Hitro se je dokopal do denarja in uspeha ter si kupil lepo, belo hišo sredi vasi, z velikim vrtom, ki je mejil na klokotajoč potoček. Na obiske po domovih se je vozil v svetlečem dodgu, ki je bil tako širok in veličasten kot oklopna bojna ladja.

"Biciklov ima za cel dovoz," so govorili ljudje.

Celo najbolj preprost vaščan je premogel dovolj pameti in je razumel, da je za vsakega pacienta v čakalnici pred hišo stalo najmanj eno kolo. Moris je imel, kot so se nizkotno, a nazorno radi izrazili, denarja kot dreka.

Neke pomladi je naša babica zbolela. Nič hujšega ni bilo, a poklicati smo morali zdravnika. Moris jo je prišel obiskat nekajkrat zapored in dogodilo se je, da je postal nekakšen družinski prijatelj, ki je v kuhinji s posod dvigoval pokrovke in le redko šel od hiše, ne da bi pojedel kakšen kos mesa ali krožnik vroče juhe. Tiste dni je bil možakar videti srečen in edina stvar, zaradi katere se je od časa do časa pritožil, je bilo to, da je moral pogosto sredi noči vstajati zaradi najrazličnejših malenkosti.

Nenadoma pa se je popolnoma spremenil. Nihče ni vedel, kaj bi bil lahko pravi vzrok za to. Postal je prepirljiv, brezbrizen in naokrog je hodil le še s sončnimi očali, pa naj je bilo poletje ali trda zima. Temu je sledila tudi pijača, velikanske količine pijače. Po enem litru mu je bila pacientova zadnjica le še tarča, v katero je kot v pikado zadiral injekcije, kar so ljudje sprva zelo cenili, češ, res, kako dober zdravnik.

Ker pa je na smrt pijan povzročil nesrečo, predpisal nekaj napačnih zdravil in dedka zaradi neprave injekcije prignal na rob večnih lovišč, so ga za štiri mesece zaprli. Ko se je vrnil, je obdržal zelo malo pacientov, od katerih jih je najmanj polovico zdravil iz čiste škodoželjnosti. Nekaj dni pred petdesetim rojstnim dnevom je umrl za cirozo jeter.

A čeprav je pretepal ženo, se mi ni zdel napačen možak. Ko mi je bilo sedem let in je bil še v 'prijaznem obdobju', je ob vsakem obisku skakal in plesal okoli mene, češ, da mi bo dal injekcijo proti 'klepetavščini'. Česa podobnega se zares hudobni ljudje ne morejo domisliti.

Nekoč, ko je z injekcijo malce preveč navdušeno mahal okoli sebe, je tekočina brizgnila vse do stropa. Več let pozneje, ko se je razvedelo, da je dr. Moris mrtev, sem dolgo strmel v rjavkaste madeže na stropu. Vse do danes me spominjajo na turoben pogreb in na nosače, ki so se pritoževali nad težko krsto, ker je bilo njegovo nabreklo truplo tako težko.

Končno se oddaljim od groba dr. Morisa in se napotim proti novejšim ulicam nekropole. Izpod leve pazduhe mi zdrkne hladna kapljica potu. Kjer se srajca dotika kože, takoj nastane vlažen madež, ki se bo počasi in neslišno večal.

Utrujeno stopam mimo začasnih križev. Berem imena, ki so s črno barvo zapisana na bledi lesi, in opazujem, kako datumi od križa do križa postajajo mlajši. Zadnji je od včeraj. Poleg njega zeva globoka jama, diši po vlažni zemlji in nepotrpežljivo čaka na nekoga, ki je *pravkar* izdihnil. V eni izmed bolnišnic – mesto jih premore cel kup – ali na eni izmed utripajočih avtocest, kjer ga je zveržena pločevina stisnila v večni objem.

Kaj sem počel, ko so vsi ti nesrečniki *začasno* zamenjali za *večno*? Čistil sem svoje nove čevlje. Iz hamburgerja bezal koleščke kumaric. Štel, če imam dovolj kovancev za pločevinko kokakole iz avtomata. Pustil sem, da mi je tepka v

trafiki, ki me tako spominja na nuno, čeprav vedno nosi zelo kratka krilca, razlagala novi sistem lota. In medtem, ko sem vse to počel, takšne ali drugačne volje, je nekje nekdo umiral, ne da bi jaz ob tem čutil karkoli. Trpljenje se vedno odvija v tišini ali v stisnjenih pločevinastih kletkah, kar je meni osebno ljubše.

Včasih me prešine, da bi moralo biti človeštvo kakor ogromen listavec – zelo močan, star hrast na primer – in če bi odpadel en sam list, bi to bolečino občutilo celo drevo. Skupaj in hkrati bi se vsi zavedli smrti. To bi bilo sočustvovanje v pravem pomenu te besede. A v svetlih trenutkih se zavedam, da to ni pot, ki jo je ubrala narava, ta hladna teta, ki zavrača solidarnost in poplača sebičnost.

Ko sem bil star deset let, sem prav na tem pokopališču našel zelo dolgo kost, najbrž stegenico, in spodnjo čeljust, v kateri so bili še zobje. Vse je bilo že zeleno in je razpadalo. Ali so ostanki pripadali isti osebi ali so se skupaj znašli po naključju, je bilo težko presoditi. A gotovo je to, da je telesni propad name napravil izjemen vtis. Vse do tistega dne je bila smrt ovita v skrivnost, bila je zgolj nedoumljiv, oddaljen fenomen. Potem pa se takole spotakneš ob kosti, ki štrlijo iz zemlje.

In od takrat naprej vedno štrlijo iz zemlje. Hočem reči, da se pri vsem, karkoli že naredim, nenehno zavedam relativnosti svojega početja. Na bolj praktični ravni se to kaže v mojem popolnem odklanjanju varčevanja in vlaganja. Vsak frank, ki ga dobim v roke, zapravim. Zato sem se tudi odločil, da ne bom zaplodil potomcev. Ne bi jim hotel naložiti gore dolgov, ki jih nameravam pustiti za sabo, ko bom odhajal iz te doline solz.

A naj se še tako trudim, da bi jih izkoristil, večina mojih dni zdrzne mimo v brezdelju ter kričečem dolgočasju, kar ni ravno v skladu s kratkostjo življenja.

Zaradi kamnoloma, kjer delavci še vedno in brez prestanka delajo, ter živahne ceste, ki teče mimo, se zdi, kot bi pokopališče ležalo v industrijski coni. Dvakrat na uro mimo pridrdra še vlak, ki je ravnokar zapustil postajo v K., in rohneč povečuje hitrost.

Nedaleč od kraja, kjer bi vlak slej ko prej trčil v enega izmed avtomobilov, če ne bi neki bister možak tam predvidel viadukta, na najbolj hrupnem delu pokopališča torej, leži Stef, moj stari prijatelj. Da 'leži' je sicer nekoliko pretirano, kajti zelo težko je reči, v kakšnem položaju je človeško telo, zreducirano v prah in pepel. 'Dust to dust, ashes to ashes,' mi v glavi odzvanjajo besede iz neke televizijske serije in sprašujem se, kakšen naj bi bil človeški prah pravzaprav videti.

Zdi se, da te v peč porinejo v krsti in potem vse skupaj, na fino zmleto, stresejo v žaro: človek, začinjen s hrastom, človek začinjen s furnirjem – pač odvisno od

tega, koliko denarja so svojci namenili za krsto. Vrhovna pravičnost očitno dovoljuje določene razredne razlike, vsaj v merah, kot ji to dopušča njen ugled.

V mladosti sem veliko bral o kremaciji. Tisto, kar se dogaja pred pečjo in v njej, je precej neokusen proces. O tem se strinjajo vsi viri. Najprej začnejo noge trupla rahlo trzati, kar naj bi bilo posledica naravne in običajno povsem nedolžne reakcije mišic. A prizor je kljub temu precej grozljiv, posebno za tiste opazovalce, ki niso pripravljene nanj. Potem, ali pa kar hkrati, se začne trebuh trupla počasi dvigovati, kot testo, dokler se končno ne razpoči in ne izvrže drobovja. Kadar o slednjem razmišljam, si vedno predstavljam, da dogajanje spremlja tudi glasna eksplozija, čeprav je to verjetno nekoliko pretirano.

Tam torej, pod nagrobnim kamnom, ki mi sega komaj do kolen, že deset let počiva Stef.

Bilo je sivo petkovo popoldne, zadnja šolska ura tistega tedna. Vsi skupaj smo dobre volje sedeli v razredu in učitelj matematike, ki smo ga krstili za Fetusa, je hodil med mizami ter spuščal svoje postane smrdljive prdce. Računali smo funkcije. Ob petkih je bil Fetus že tako hripav, da je rad dajal vaje, ki so ti vzele celo večnost ter jim ni in ni bilo konca. Takrat je hodil okoli kot cesar in verjetno razmišljal, kaj bo v nedeljo počel v klubu, zraven pa nas je radostno zaplinjeval.

Ko je tako med enim izmed omenjenih kroženj po razredu prišel mimo Stefove mize, se je ta nekoliko zgrbil, takoj zatem pa mu je glava omahnila na pisalno mizo. Fetus je sprva mislil, da se norčuje iz njega. Začel se je dreti nanj. Razburjen ga je pocukal za rokav. A ko je zdrsnil s stola in težko padel po tleh, je učitelj razumel, da je s fantom nekaj hudo narobe.

Izkazalo se je, da je šlo za možgansko krvavitev. Smrt je nastopila v hipu. Stef je bil takrat star osemnajst let.

Kar je od njega ostalo, je le nekaj prizorov iz filma, ki se mi od časa do časa odvijajo v glavi, vedno na povsem enak način, z enako mimiko in gibi nastopajočih. Vedno sije sonce, kajti stvari, ki so se dogodile na tople dni, si očitno zapomnim bolje. Zdi se, kot bi dež onemogočal dokončno kristalizacijo dogodkov, ki se mi le izčiščeni lahko vtisnejo v spomin.

Če bi Stef še živel, bi bila najverjetneje le bežna znanca. Tako kot z ostalimi prijatelji iz tistega časa, s katerimi si ob srečanjih hitro vse povemo in se moram s kakšnim neumnim izgovorom, ki ga povrhu vsega še zamomljam, spraviti stran, če tega seveda nisem napravil prej, ko bi bilo to še naravno. A Stef je umrl, ko še nismo razmišljali o denarju in karieri, otrocih ter družini, temveč le o 'žuru'. V tistem času je med nami vladalo prijateljstvo, zaupanje ter nekakšno napeto pričakovanje, ki se ni nikoli izpolnilo. Ker je umrl prej,

preden sva se lahko oddaljila, kot temu z evfemizmom lepo rečemo, je Stef za vedno ostal moj prijatelj.

Včasih ga vidim ponoči, med sanjami in budnostjo, v polmraku bara, kamor smo takrat zahajali. Sproščen sedi na barskem stolčku in zasanjan skozi odprta vrata zre na cesto. Od časa do časa k ustom ponese cigareto. Oranžni sij. Včasih tudi kaj pripomni, a ga nikoli ne razumem, ker po cesti ropotajo stari mopedi. In zunaj seveda sije sonce.

Drugi film je posnet zvečer. Za spremembo ni sonca, temveč težka vročina, ki ljudem brani spati in jih do pozne noči zadržuje od doma. S Stefom sedim v temnem parku, ki ga ljudje že od pamtiveka imenujejo Trg. Kadiva in gledava zvezde ter vodnjak, ki je za to priložnost osvetljen vso noč in kapljice vodnega curka od časa do časa poškropijo najina obraza ter roke. Stef je utrujen ter mračen in tisto, kar pove, pada name kot slap žalosti.

Včasih sem se pogosto spraševal, če je imel takrat občutek, da ga čaka žalostna usoda in je bil zato tako nesrečen. A najbrž mu je bilo le nekoliko slabo od vročine.

Ravno ko hočem zapustiti pokopališče, v travi opazim tenke, sive črte. Ko se sklonim, da bi si jih podrobneje ogledal, v hipu izvem, kakšen je videti človeški pepel: natanko takšen kot pepel cigarete. Natanko takšen sivo-črno-bel kupček prahu, ki ga razpusti že najmanjša sapica in ti ga odpihne v oči.

Prevedla Mateja Seliškar

Jean-Paul Mulders (1968) je po študiju prava postal novinar. Delal je za časopisa *De Morgen* in *Het Laatste Nieuws* ter za revijo *Knack*. Kratke zgodbe objavlja v revijah *Kreatief* in *Deus ex Machina*, napisal pa je tudi dokumentarno knjigo o flamskem pesniku T'Hooftu. V začetku prejšnjega leta je izšel njegov prvi roman.